

MINISTER
PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

DSR-I-0702-6-1-TU/14

GABINET MARSZAŁKA SENATU

wpłynęło dn. 28.02.2014 r.

nr. 836 podpis. M. Pięć

Warszawa, dnia 27.02.2014 r.

Y. Gidevicius W. Dec
SEKRETARIAT

Biura Prac Senackich

Wpłynęło dn. 3.03.14 zał.

nr. 1266 podpis. J.

**Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu RP**

Przemysławowi Panu Marszałku,

Odpowiadając na wystąpienie Pana Marszałka z dnia 4 lutego 2014 r., znak BPS/043-48-2050/14, dotyczące oświadczenia złożonego podczas 48 posiedzenia Senatu przez senatorów: Jana Marię Jackowskiego, Grzegorza Wojciechowskiego, Marka Martynowskiego, Andrzeja Pająka, Krzysztofa Słonia, Roberta Mamątowa w sprawie zmiany przepisów eliminujących możliwość przekazania dzieci do opieki zastępczej z powodu sytuacji ekonomicznej rodziny naturalnej, uprzejmie wyjaśniam:

Istotnym celem polityki społecznej państwa jest stworzenie optymalnych warunków rozwoju dzieci i młodzieży. Trudna sytuacja społeczno – ekonomiczna kraju negatywnie odbija się na funkcjonowaniu wielu rodzin, szczególnie w odniesieniu do sytuacji dzieci i młodzieży ze środowisk ubogich, bezrobotnych, osób samotnie wychowujących dzieci, rodzin niewydolnych wychowawczo, rozbitych, uzależnionych od alkoholu i narkotyków. Obowiązujące w Polsce prawo nakłada na samorządy obowiązek wspierania rodzin w trudnej sytuacji życiowej.

Źródeł prawnych wsparcia rodziny wychowującej dzieci, która ma problemy w wywiązywaniu się z funkcji opiekuńczo-wychowawczej wobec dzieci, szukać należy w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. j. Dz. U. poz. 135, z późn. zm.), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2012 r. Istotą rozwiązań w niej ujętych jest stworzenie spójnego systemu narzędzi opieki nad dzieckiem i rodziną je wychowującą, jeżeli ma ona trudności w prawidłowym wypełnianiu swoich

funkcji, głównie natury opiekuńczo-wychowawczej. Działania podejmowane w ramach tego systemu mają zapewnić rodzinie taką pomoc, aby w jej efekcie wyeliminowane zostało zagrożenie zabrania dziecka z rodziny lub zapewniony został szybki powrót do rodziny dziecka, które z uwagi na jego dobro, okresowo musiało zostać umieszczone poza nią. Dlatego też przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nałożyły na gminy obowiązek prowadzenia pracy z rodziną w środowisku, aby wzmocnić rodziny zagrożone zabraniem z nich dzieci.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zaproponowała szereg nowych narzędzi wsparcia rodziny, które obok aktywnie realizowanej pracy socjalnej i systemu świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej oraz systemu świadczeń rodzinnych, dają możliwość – uzależnionej od potrzeb rodziny - dywersyfikacji proponowanych rodzinie przez samorząd gminy form wsparcia.

W świetle powyższego wydaje się zatem, że sprawą kluczową dla samorządów gmin jest odpowiedni do potrzeb i sytuacji rodziny dobór narzędzi wsparcia, zarówno pieniężnych, jak i niepieniężnych.

Wyżej wymieniona ustawa powołała do życia asystenta rodziny, który jest odpowiedzialny za zapewnienie wszechstronnej pomocy rodzinom mającym problemy z wypełnianiem funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Asystent ma za zadanie opracowanie i realizację planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym lub we współpracy z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, w przypadku dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej. Rolą asystenta rodziny jest pomoc rodzinie w poprawie jej sytuacji życiowej, nauka prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, a także pomoc rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych. Ponadto asystent rodziny ma wspierać aktywność społeczną i zawodową rodziny, motywować jej członków do podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Do zadań asystenta należą także: motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych, udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych, interwencje w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodziny, prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci.

Rodziny, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w stosunku do swoich dzieci, mogą również znaleźć wsparcie w usługach wprowadzonych ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, takich jak

rodziny wspierające i placówki wsparcia dziennego. W 2012 r. na obszarze całej Polski działało ogółem 1 357 placówek wsparcia dziennego, w tym 587 (43,3% ogółu) publicznych placówek prowadzonych przez gminy oraz 770 (56,7% ogółu) placówek niepublicznych prowadzonych przez inne podmioty. Do tych placówek wsparcia dziennego uczęszczało ok. 31 737 dzieci. W 2012 r. na prowadzenie placówek wsparcia dziennego samorządy gminne wydały ogółem 125 876 tys. zł w tym, na placówki wsparcia dziennego prowadzone przez inne podmioty niż gmina - 64 266 tys. zł (co stanowi 51% wydatków na ten cel w 2012 r.)

W ramach wspierania przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej gmin w działalności na rzecz dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych w latach 2006-2010 realizowany był program pod nazwą „Świetlica, Praca i Staż – socjoterapia w środowisku wiejskim. Od roku 2011 wsparcie to sukcesywnie realizowane jest w programie „Świetlica, Dzieci, Praca” na rzecz wsparcia dziecka i rodziny w gminie. W programie rozwijana jest działalność o charakterze socjoterapeutycznym na rzecz poprawy sytuacji życiowej dzieci i młodzieży w wieku szkolnym z rodzin dysfunkcyjnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Chodzi tu głównie o realizację programów socjoterapeutycznych lub wybranych elementów socjoterapii w celu poprawy zachowania czy funkcjonowania w grupie rówieśniczej oraz inne tego typu działania. Działalność ta realizowana jest na bazie placówek wsparcia dziennego, w tym świetlic środowiskowych, świetlic socjoterapeutycznych, klubów młodzieżowych i ognisk wychowawczych. Na bazie placówek wsparcia dziennego objętych programem, realizowana jest współpraca służb pomocy społecznej oraz rynku pracy na rzecz osób bezrobotnych, jak też innych instytucji lokalnych działających w gminach.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 182 z późn. zm.). rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej mogą występować do ośrodków pomocy społecznej w gminach właściwych ze względu na miejsce zamieszkania o przyznanie świadczeń w różnych formach finansowych i pozafinansowych. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznawane są w uzależnieniu od kryterium dochodowego osób i rodzin ubiegających się o świadczenia.

Główną formą wspierania rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej są: zasiłki celowe i okresowe. Dodatkowo w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy. Może też być przyznany zasiłek okresowy, zasiłek celowy lub pomoc rzeczowa, pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku lub wydatków na pomoc rzeczową. Ponadto w niektórych ośrodkach pomocy społecznej, tam gdzie są możliwości magazynowania i przechowywania artykułów pochodzących od darczyńców, przy

współpracy z organizacjami pozarządowymi prowadzona jest ich dystrybucja (środki żywności, odzież, obuwie) na rzecz osób potrzebujących.

W ramach świadczeń z pomocy społecznej oferowane są także świadczenia niepieniężne, do których zaliczamy między innymi pracę socjalną. Jest to jedna z najważniejszych, nominalnie najskuteczniejszych metod wspierania osób i rodzin wymagających pomocy, mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Praca socjalna świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny będący pisemną umową zawartą z osobą ubiegającą się o pomoc, określającą uprawnienia i zobowiązania stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych przez tę osobę i pracownika socjalnego działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny. Pomocy w tej formie udziela się bez względu na dochód rodziny.

Bez względu na posiadany dochód prowadzone jest również poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, dla osób i rodzin, które mają trudności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych lub potrzebują wsparcia.

Ponadto jeżeli osoba lub rodzina pozbawiona jest schronienia, posiłku, czy też niezbędnego ubrania, gmina ma obowiązek zapewnić schronienie, posiłek oraz dostarczyć niezbędne ubranie i obuwie, dostosowane do indywidualnych właściwości osoby oraz pory roku.

Dodatkowym wsparciem dla dzieci lub osób dorosłych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej jest pomoc realizowana w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, który został wprowadzony ustawą z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 267 poz. 2259 z późn. zm.), Od 1 stycznia 2014r. program jest kontynuowany na podstawie uchwały RM w sprawie ustanowienia wieloletniego programu w zakresie wsparcia finansowego gmin w ramach dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 - 2020. W ramach Programu pomocą w zakresie dożywiania objęte są: dzieci do 7 roku życia, uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, a także osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji z różnych powodów (np. ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zdarzenia losowego, sytuacji kryzysowej), w szczególności osoby samotne,

w podeszłym wieku, chore lub niepełnosprawne - w oparciu o kryteria przyjęte w ustawie o ustanowieniu programu „Pomoc Państwa w dożywianiu”. Dodatkowo 20 % liczby dzieci dożywianych w gminie może być objętych pomocą w formie posiłku w szkole lub przedszkolu bez przeprowadzania wywiadu i wydawania decyzji administracyjnych. W ramach realizacji programu przewidziane są następujące formy pomocy: posiłek, ze szczególnym uwzględnieniem posiłku gorącego, zasiłek celowy na zakup posiłku lub zakup żywności, świadczenie rzeczowe w postaci produktów żywnościowych. Oprócz w/w Programu realizowane są programy „Szkłanka mleka” i „Owoce w szkole”.

Jednocześnie na terenie kraju realizowany jest unijny Program PEAD polegający na udzielaniu pomocy żywnościowej dla najuboższej części społeczeństwa. Program realizowany jest obecnie przez 4 duże organizacje pozarządowe posiadające odpowiednią infrastrukturę (Federację Banków Żywności, PKPS, PCK i Caritas Polska), które we współpracy z mniejszymi lokalnymi organizacjami wspierają osoby potrzebujące. Trwają także prace na przygotowaniu nowego programu operacyjnego w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. Program ten będzie kontynuacją dotychczasowego Programu PEAD.

Zdarza się jednak, że pomimo działań ze strony pomocy społecznej i nowych narzędzi wsparcia rodziny w środowisku, wprowadzonych ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, konieczne jest podjęcie decyzji o czasowym umieszczeniu dzieci w systemie pieczy zastępczej.

Wprawdzie obowiązek zapewnienia dziecku właściwych warunków rozwoju i wychowania spoczywa na samorządzie gminnym, a zapewnienie pieczy zastępczej, w przypadku dysfunkcji zagrażających dobru dziecka, należy do zadań własnych powiatu, to jednak nie samorząd gminny lub powiatowy decyduje ostatecznie o zabraniu dziecka z rodziny, ale sąd opiekuńczy. Postępowanie sądowe stwarza lepsze gwarancje przeprowadzenia szczegółowego postępowania dowodowego, a tym samym wiarygodnego ustalenia okoliczności istotnych z uwagi na dobro dziecka. Z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że na przestrzeni ostatnich trzech lat maleje liczba orzeczeń sądowych o umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej, rośnie natomiast liczba orzeczeń zlecających nadzór kuratora nad rodziną. W ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości te pozytywne zmiany w orzecznictwie rodzinnym przypisać należy ukształtowaniu się odpowiedniej współpracy pomiędzy sądem rodzinnym a pracownikami pieczy zastępczej.

Natomiast odnośnie do współpracy samorządów ze stowarzyszeniami wspierającymi dzieci, które mogą świadczyć usługi asystenta rodziny, pragnę poinformować, że ustawa

o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej już obecnie stwarza taką możliwość. W preambule ustawy czytamy, że „(...) skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami (...)”. Ponadto w art. 3 ust.2 i 3 ustawy wskazano na konieczność współpracy samorządów w zakresie wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych m. in. z organizacjami społecznymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi. Przepisy ustawy przewidują również możliwość zlecenia realizacji tych zadań przez organy jednostek samorządu terytorialnego podmiotom wskazanym w art. 190 omawianej ustawy.

W świetle powyższego należy podkreślić, że państwo dostrzega różnorodne problemy rodzin wychowujących dzieci i podejmuje cały wachlarz działań mających na celu poprawę ich sytuacji, począwszy od sfery świadczeń rodzinnych, obszaru oddziaływań pomocy społecznej, aktywizacji na rynku pracy, zróżnicowane formy wsparcie rodziny w środowisku i rodzin dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, określone w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, aż po szerokie spektrum służb kuratorskich.

Jednocześnie, dochodzi do sytuacji, że wspieranie rodziny, nawet w dłuższym przedziale czasowym, nie jest wystarczająco skutecznym narzędziem oddziaływań i czasem, niestety, konieczne jest podejmowanie trudnych decyzji o umieszczeniu dziecka w systemie pieczy zastępczej.

z poważaniem

z up. **MINISTER**
Sm
Elżbieta Seredyn
Podsekretarz Stanu

